

הלכות יום טוב סימן תקיד תקטו קלה באור הגולה

שנת ה'תשס"ח
פסח ד'תשס"ח
התאריך הפרק ב'
קטב
הירושלמי
פסחים

יא שהמדליק גר של יום טוב, (מה) צריך לברך 'אשר קדשנו במצותיו וצננו להדליק גר של יום טוב':

תקטו דין דברים הבאים ביום טוב מחוץ לתחום, וכו' ט' סעיפים:

א *א נכרי שהביא (א) *דורון לישראל ביום טוב,

א סימרא דרב פפא בעיה כ"ד

באור הלכה

ככלל 'טובה', דקונה גיד פסח חביב, ובאפילו פחות מלשעור הלא הוא אסור מן התורה, וכן נאכה מלשון השלשון צריך שפסח יאכל ממעקה כדורו כדי להקשותה, מוכח דלגולה לבתחילה אפילו כפי אסורו וענין באלויה רבה:

* נכרי שהביא (כר). עין בפשעו חשיבה בנכרי שהביא גרים וכו' מה שכתב בשם הרמב"ם, ואין הספר הזה ממת ידי לענין בו. ולקאורה צריך עיין, דהלא הביאו הגמ' אברהם בשם הר"ן דגם גבי מכירה אפרין דודאי תלשן מיום וליכא פאן ספק ספקא, ואם מרי בעיר שרבה עבדים, בלא הכי אמרין דבשביב עבדים לטע' ואפשר משום דהביא לישראל חמירא, וענין לקצן בסעיף ו, וצריך עיין בגוף הספר (6): * דורון לישראל, עין משנה פרק טז שכתבנו והוא הדין למכר וכו', פן מוכח טסוקא גבי ליפסא: עיין דקטו דתפשי ומתי אפרין, ולש במכירה הוא, אלמא לא אמרין כנה דאדעתא דנפשה בשביב הנמים, פניו דעל-כ"ל פנים הבאותו כדי שיאכלו ישראל ביום טוב, ושם פירי רק לענין חוץ לתחום, וכל-שכן בעושה מלאכה גמורה בשביב ישראל, וכן מבאר בבית-יוסף בסימן הקודם בשם הבה"ג ורא"ש דדורון לא דוקא, והוא הדין בעושה כדי למכר, עין שם לענין קמיה, וכן מבאר הר"ן שם. והשנה מפרשם היא במכשירין והוא כד"ל בשבת פרק בג, דנעק ומכר קציר שרבה ישראל אסור לקח בערב עד כדי שיעשה, וכן נהפך דקטו פ"ו פ"א, וכן נהפך בשלשון צריך והחומים פסחין חוץ לענין קמיה, וכל זה לאפוקי מלשון סתמי אדם שמקל במכירה מסבא דאדעתא דנפשה עשה, ודאי לא זה מסבא אברהם סעיף קטן ג מדין קצירה, ואי אפשר לומר פן פכיל, דכיון שעושה בשביב שיעשה ישראל ביום טוב אסור; והא מבאר בסימן רב דאם עושה מנעלים על המקח מחר לקנות מפני בשבת, בעל-כרחו צריך לומר כמו שכתבנו שם בשם החסידים דהנה בעיר שרבה עבדים דוקא, דאין עושה בשביב לישראל; והסי' אדם דהר"ן מן מלשון מגדל אברהם שכתב דמשמע דוקא דורון, אבל אם אינו עושה בחנם רק לישראל קצין לו מעות וכו', דהן מנה דדוקא בחנם, וכן הוא נסבא לבאורה, דמה לי אם עושה בשביב למכר ולקחת דמיים או עושה בשביב להשלים בעלתו שקצין עם הישראל, אבל בעל-כרחו צריך למלך דהמגן אברהם דוקא קצין מלך, והוא הקצין אין נקמא מנה קלל לעבדים מתי יגיע ליד ישראל, הבכל אפן יקבל דמי קציעתו, אבל במכירה, נהי דעקר כנות העבדים למכר סודרתו, אבל בשביב זה הלא רוצה שיעניע ליד ישראל בהקדמם, שפחה שיהיה לו דמים, ואם-כן כונתו שיעניע לישראל עקשו שהוא יום טוב, ודוקא לל מלאכה שעושה עבדים בשביב לישראל דאסור אף שישלם דמים, אחר-כך מצאחי בפתח-השוקה בשם תשובת מהר"ם שפ"ם הוא נסכים לאסור, וכלא פתי-אדם, אכן בעקר הדין, אף בקצין ופסא שפצד המגן אברהם להמיר, מוכח מאור נודע להפסד, ומבאר זה נפסא שהביא הגמ' אברהם סעיף קטן ד, והוא שהפירי נבא"ן דמוקמי הווא עבדא דליפסא דמרי בקציעה שקצין חנונים ישראלים עם העבדים שביאו קדם יום טוב כדי שלא יהיה בנה לסא דטשא ומתן ביום טוב, ודין הגמ' אברהם, דאם-כן מה זה דאמר הש"ס: כל-שבן הבא דאדעתא דעבדים, כיון שקצין עם ישראלים, הלא אדעתא דישאל הביא, ופרש דהכונה אדעתא דנפשהו שהם עבדים ומשום דהוא על-די קציעה, ונדחק בפרושו בזה, עין שם בטעמיה השקלה; אבל עקשו שזכינו לאורו של אור נודע הגדול, שמקונו מקור דברי הפירי, מבאר שם פן, דקשם שקצין עם חנונים ישראלים פן קצין עם עם חנונים עבדים, והו' קאמר אדעתא דעבדים, דכיון דאחרו להביא עד יום טוב, כדאי לא אדעתא דחנונים ישראלים הביאו, שלא יאשו מהם ביום טוב, וכן אדעתא דחנונים עבדים, ואם-כן מבאר להפסד, דאלו לא קצין עם חנונים עבדים

משנה ברורה

שאינו מכבהו פנינים, ואין צריך לומר שמתר להטות באצבעו את ראש הפתילה כדי שתדלק נפה: יא (מה) צריך לברך 'אשר קדשנו במצותיו וצננו וכו'. שהדלקת גר ביום טוב גם-כן מוצנה היא כמו בשפחה⁴⁰, ואם חל בשבת, אומר 'של שבת ושל יום טוב'⁴¹, וכן ביום טוב שני של גלויות צריך לברך:

הנה קנים שנקנס בראור זה הסימן, אצטריך לשון הגמרא וברורו בדרך קצרה, איתא בפ"ה כד עמוד ב: אמר רב פפא, הלכא, נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב, אם יש מאיתו המין במחבר, אסור, ולעבד נמי אסורין בכדי שיעשו, ופרש רש"י, דהאי 'אסורין' הנו משום מקצה, מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתה, ובאפילו לרבי שמעון דליח לה מקצה בעלמא, מורה בנה, עין שם, ומאי דקאמר 'ולעבד אסורין בכדי שיעשו', פרש רש"י, כדי שלא יהיה מלאכת יום טוב, ומה דקאמר 'בכדי שיעשו אסורין', ומשמע דלאסורין מותרים, הנה אפילו לעבד ראשון נמי, אף-על-גב ליל יום טוב שני הוא, ממתין רק בכדי שיעשו ומתיר אחר-כך מטה-נפשה; אם הלילה חל, הרי המתין בכדי שיעשו, ואם קדש הוא, נמצא שנגלטהו בחל, ולזו השיטה הסכימו רב ראשונים, ויש מן הראשונים שפרשו, מדקאמר 'כדי שיעשו', משמע דבענין זמן הנאוי לעשיה, דהנה לעבד יום טוב שני בכדי שיעשה, דאז הוא זמן חל ונאוי לעשיה, וטעמם, דלפיכך החמירו חכמים לאסור כל היום שני וגם אחר-כך בכדי עשיה, דאי אמרת דמתרין במוצאי יום טוב ראשון, תשיגן שפא יאמר לנכרי ביום טוב ראשון 'לך ולקט לי' כדי שייכל לאכל מנה בשני, ויש עוד נפקא-מנה בין אלו השיטות, הרש"י נסיעתא שלו דפרשו דהטעם שהחמירו בכדי שיעשה כדי שלא יהיה מלאכת יום טוב, שכן דין זה בין למי שהובא בשבילו ובין לאחרים, אבל לדעה האחרונה, דהטעם שהחמירו כדי שיעשה הוא כדי שלא יבא לומר לבתחילה לעבדים 'לך ולקט לי', יש מן הפוסקים דסבירא להו דנה הטעם אינו שיהי רק לענין לאסור בכדי שיעשה למי שהובא בשבילו אבל לא לאחרים, דבפ"א לא יאמר לעבדים 'לך ולקט לי' כדי להנות לאחרים, דאין אדם חוטא ולא לו, וממילא לשיטה זו יש קלא לענין אחרים, דאינו אסור לאחרים רק יום הראשון בלבד משום מקצה⁴² ולאסור-כך מפר מנ"ד ואין צריך להמתין אפילו כדי שיעשה, ויש מן הפוסקים שפוכרין דגם לשיטה זו, האסור דכדי שיעשה פולל בין לו בין לאחרים⁴³, עוד איתא שם בגמרא: אם אין מאותו המין במחבר, חוץ התחום מחר, חוץ לתחום אסור; ונאי 'אסור' הסכימו הפוסקים דהוא רק לאכל ולהנות מזה, אבל בטלטול מותר⁴⁴, ונהנה מדלא הנפיר הגמרא דצריך להמתין אחר-כך בכדי שיעשה, שמע מנה דבתחומין תלוי דאין צריך להמתין לעבד בכדי שיעשו, אבל רב הראשונים הסכימו דגם בזה צריך להמתין לעבד בכדי שיעשו, אך בנה אפילו

אותן הפותחין להחמיר לענין מחבר בדעה השניה, לענין חתומין נהגין להקל בדעה ראשונה כדי להמתין כדי שיעשו לעבד יום טוב ראשון פלגין]. עוד יש קלא לענין חתומין, דהבא בשביב לישראל זה, מפר לישראל אחר לאכל אותו הדבר אפילו בריבויים ומופל מקום אין לטלטל חוץ לארבע אמות מקום שהניח הנכרי את הדבר, לכו אם הניח בבית או בעיר המתקנת בערוכיו, דמשיב קלה כארבע אמות]. ועמה נבוא לבאר את הסימן הזה בענין השם יתברך:

א (א) דורון לישראל, והוא הדין שהביא למכר בעיר שרבי; ושאל דים בה"ג, דמן הפסח למכר לישראל הביאו, וכן בקצין להעבדים מעות להביא לו פרות או דגים מערב-יום טוב והביאן ביום טוב, ככלהו אסור, ולא אמרין פסחים אדעתא דנפשה עבדי כדי לתרויה או

מילואים הלכות יום טוב סימן תקיג תקיז המשך מעמוד קלב

[משנ"ב ס"ק ז] אָפּלוּ בְּבֵית עַמּוּזָם, אָסוּר לְכַבּוֹתָם וּבְצִלָּהּ נָהָה מְסַתֵּפֵק בְּזַחֲוִיָּהוּ.
9) ובטעם הדבר שלענין הבערת אש, אינו צריך לטרוח ללכת לבית חבירו ולבשל שם כדי למנוע הבערת אש בביתו, ביאר הגר"ג קרליץ (חוט שני יוב טוב פ"ג ס"ק ג אות ד) שכיון שיש הנאה חיובית מההבערה, נחשבת היא כצורך אוכל נפש גמור, והותרה ביום טוב לבתחילה, מה שאין כן ביבוי, שאין ממנו הנאה חיובית אלא רק מניעת קלקול וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ו). לא הותר, כל שיכול ללכת לבית חבירו ואין בו הכרח של אוכל נפש.

10) אכן, משיכול לאכול אצל ישראל, מדה האיר שאינו ראוי לכבות, הסתפק הגר"ג קרליץ (שם) עד היכן צריך לטרוח ללכת לבית חבירו שמחמת זה אינו יכול לכבות את האש.

[משנ"ב ס"ק יא] עָרַי לְכַבּוֹת מְעֻבְלֵי הַסְּעוּדָה גּוֹפְאָא.
11) אמנם, לכבות בשביל שלא יחרך המאכל מעט, כתב לעיל (סי' תקנ) ס"ק כב-כג) שאסור. ודעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ג הע' נה) שאין זה אלא באופן שאין חשש שיתקלקל טעמו אלא רק ישנה מראהו ויראה כשרוף, אך אם יחרך חלק מהתבשיל עד שלא יהיה ראוי כל כך לאכילה, מותר לכבות את האש, כיון שעושה תיקון בגוף האוכל, ונחשב הדבר צורך אוכל נפש ממש.

[ביה"ל ד"ה יא] קָל נָה מִשְׁ לְסַמֵּד בְּיוֹם-טוֹב שְׂדֵי לַעֲרֵךְ פְּשָׁמִישׁ הַמְּקַהָה.
12) אכן, להעמיד את הנר הדולק בתוך חול תיחות, מבואר ברמ"א להלן (ס"ק, ראה משנ"ב ס"ק כב) שמותר אף ביום טוב ראשון, וכן משמע מהביה"ל שם (ד"ה דבר), ואף שכתב המשנ"ב שם (ס"ק כג) שנתן להחמיר כדעת השו"ע שאסר לגרום ביבוי לאחר זמן, מימ כתב שם (ס"ק כ) שלדעת כמה אחרונים אין איסור לתת נר בחול, כיון שאינו עושה מעשה ביבוי בגוף הדולק.

ס"ק ג אות ג) שמביי דומה יותר למכשירו אוכל נפש, ולא לדבר הנעשה לצורך אוכל נפש ממש, מה שאין כן הבערת אש שנעשית לצורך אוכל נפש ממש.

ומטעם זה, אף להקטין את להבת הגז כדי למנוע את קלקול המאכל, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם) שאין לעשות, אם באפשרותו להדליק להבה חדשה.

מאידך, בשורת אגרות משה (א"ח סי' קט, וחד" סי' קג) כתב שלדעת הרמ"א אין עדיפות להבערה לצורך אוכל נפש על פני ביבוי לצורך אוכל נפש, והטעם שנאמר כאן שאין לכבות את האש במקום שיכול להבעיר אש חדשה, הוא מפני שבביבוי העצים צריך בדרך כלל לעשות כמה פעולות של ביבוי, ואילו הבערה אינה אלא פעולה אחת. ומטעם זה כתב, שמותר להקטין את להבת הגז כדי למנוע את קלקול המאכל גם במקום שיכול להדליק אש חדשה, ומשום שבלהבת גז המצוייה בזמננו, הן ההבערה הן הביבוי אינן אלא פעולה אחת. הוסיף, שאף יש לעשות כן ולא להדליק אש חדשה, כיון שבביבוי הגז אינו מלאכה ואינו אסור אלא מדרבנן [מין שאינו עושה פחם], ואילו ההבערה היא מלאכה גמורה. וכן דעת הגר"ש אלישיב (לקט ה"ל יום טוב פ"ח הע' ה) שמותר להקטין את להבת הגז, ולא להדליק להבה חדשה.

ואם יש אפשרות למנוע את קלקול המאכל על ידי הנחת כלי בינו לבין האש וכדו' ובכך לא יצטרך להקטין הלהבה, כתב בשורת מנחת יצחק (ח"א סי' נו אר ד) שצריך לעשות כן, ואסור להקטין את הלהבה, וכן דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם ס"ק ד אות ד).

[משנ"ב ס"ק ז] דָּוָהי צִדְקָה אֶבְלֵ-נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ וּמִתָּר הַכַּפּוּרִי.
8) ולענין איסור טלטול מוקצה בסגירת כרו של בלון גז (לאחר שפתח ברו אחר), דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני יום טוב פ"ג ס"ק ד) שמצד זה אין לאסור, שכיון שמותר לאדם לסגור כשמקדיח תבשילו ואין לו אש אחרת, אין הוא מוקצה אותו.

הלכות יום טוב סימן תקיז תקטו המשך מעמוד קלה

של מוקצה, באופן שהנכיר תלש את הפירות לצורך עצמו, וכדלהלן (ס"ק ג) ובשע"י (ס"ק ד).
ואם אינו נהנה ממלאכת הנכיר, כגון נכרי שחיים תבשיל צתן בשבת בשביל ישראל וחזר התבשיל ונצטן, כתב לעיל (סי' רג ס"ק צ) שמותר לאוכלו אף בשבת כיון שאינו נהנה מלל ממלאכת הנכיר, אלא אם כן צידה ישראל לחמם את התבשיל שאז אסור עליו חז"ל לאוכלו עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, משום קנס ויראה במשנ"ב שם (ס"ק צד) וביה"ל שם (ס"ה ד"ה להחם) פרטי דינים בזה.

ואם היה התבשיל חם קצת וראוי לאוכלו כך, כתב הרמ"א שם (ס"ה) ובמשנ"ב שם (ס"ק צז) שאף אם חיממו הנכיר בציוויו של ישראל מותר לאוכלו בדיעבד, משום שאף בלא מלאכת הנכיר היה ראוי לאוכלו ואין הישראל נהנה ממלאכת הנכיר [וראה לעיל (סי' רג ס"ק צז) בביאור החילוק בין חיממו קצת לנצטן לגמרי], וכן מבואר בשו"ע לעיל (סי' רעו ס"ה) ובמשנ"ב שם (ס"ק לב) לענין נכרי שהדליק נר בבית הישראלי, והיה קודם לכן נר דלוק בבית הישראלי, שמותר ליהנות ממנו, כיון שהיה יכול ליהנות קצת מואר הנר הראשון [וראה מה שכתבנו שם].

ואפילו הנאה שאינה מגוף הדבר שבו נעשתה המלאכה, כגון להיכנס לבית על ידי מפתח שהובא דרך רשות הרבים, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' עז) שאסור. והביא הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ה) ראה לדבר מדברי המשגיב לקמן (סי' תקיח ס"ק מד) לענין

הזכירה רק את יום טוב, כתב שם שעליה לשוב ולברך על נר של שבת, ויש לומר שתוליק נר סוף ותברך עליו, שהרי לא קיבלה עליה שבת ערין, והוסיף, שלכתחילה תחזור ותזכיר שנית את יום טוב בברכתה. ואם טעתה ביום טוב והזכירה בברכתה שבת במקום יום טוב, דעת הגר"ש אלישיב (לקט ה"ל יום טוב פ"ב הע' ח) שצריכה לשוב ולברך ולהזכיר של יום טוב.

סימן תקטו

דין דְּכָרִים הַבָּאִים בְּיוֹם-טוֹב מִחוּץ לְתַהוֹם

[משנ"ב הקדמה] כָּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה מְמַלְאֶכֶת יוֹם-טוֹב(ו) וכו', מְשוּם מְקַצְהָ(ז) וכו', בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם(ח) וכו', אֶבְל בְּטַטְלוֹל מְטָרָה.
1) ובביאור הדבר כתב ה"מ של שלמה (ביצה פ"ג סי' ה), שגנאי הוא לאדם שיהנה ממלאכת שבת או יום טוב [וראה בביה"ל להלן (ד"ה יח) שיש ראשונים שכתבו שאף לרשיי הטעם שאסרו הוא משום שאם יהנה יש לחוש שמא יאמר לנכר, וראה מה שכתבנו שם], ואף שמוטעם זה כל שכן שאסור ליהנות מהמלאכה בשבת או ביום טוב, ואם כן אין צורך לטעם שאסורים בשבת יום טוב משום מוקצה, כתב הר"ן (ביצה יג, א ברפי הרי"ף ד"ה אבל מימ) שמימ צריך אף לטעם

מילואים

הלכות יום טוב סימן תקיד תקמו

המשך מעמוד קודם

אלא בפירות, ומשום שהם נכמשים מהיום למחר, ויכור עליהם קצת אם נתלשו היום או אתמול, ואין הנכרי תולשם אלא ביום שנמר בדעתו לילך ולמוכרו, כדי להביא מן המשובח, אבל בצידת דגים לא אמר כן, ומשום שאינם נכמשים מהיום למחר [וכן כתב המשניב להלן (סיק ב)]: לחלק בין תלישת פירות לצידת דגים, ולכן אין ניכור עליהם כל כך אם ניצודו היום או אתמול, ועוד, שיתכן שצדע אתמול והניחם במים בביתו [שאין בוה משום צידה כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תצו ס"ה)] ולא משום מוקצה כמבואר במשניב שם (סיק יג), וכמו כן יתכן שצדע אתמול אף שלא היה בדעתו להביאם ולמוכרם אלא למחרת, כי חשש שמא למחרת היום לא תעלה מצדחתו דגים, ובצירוף העת רשי"י ורוב הראשונים שאף כדאי תלש או צד ביום טוב מותר ביום טוב שני אחר כדי שיעשו, ועוד יתכן שלא צדע לצורך ישראל הקונה אלא לצורך ישראל אחר, והרי אף לדעת ר"ת יש מתירים לאחרים ביום טוב שני מיד [כדלהלן (סיק ט)], ועוד שמשמע מהמביא שדעתו נוטה להתיר בנכרי שבא למכור, ולא אסרו אלא במביא דרוח [ושלא כדברי הביה"ל להלן (ד"ה רדחן)] שלא התיר המביא אלא בקצץ, ועוד, שיום טוב שני אין איסורו שווה בכל, שהרי לבני ארץ ישראל לעולם מותר [וכעין מה שכתב המשניב להלן (סיק נב)] שיש אמורים שזה הטעם שהקילו לענין תחומין, ומשום כך דעתו שם שיש להקל בנכרי שהביא דגים למכור, שמוותר לאוכלם ביום טוב שני אחר שיעור בכדי שיעשו ומשום שמחת יום טוב.

[ביה"ל ד"ה חחון]

דאמרו עושה בשביל [שקאל?] וכו', עין שם במחצית השקל¹⁸.

7) ובביאור דברי החי' אדם כתב הכף החיים (סיק א), שיתכן שאף הוא לא התיר אלא במוכר בעיר שרובה נכרים, וסמך על המעיין בדבריו שם (כלל ק ס"ו) וכמבואר בשו"ע להלן (סי' ט).

8) שכתב, שאין הוכחה משם אלא בהביא הנכרי מחוץ לתחום, אבל לא כשעשה הנכרי מלאכה גמורה בשביל ישראל, שהרי שם לא מדובר שעשה הנכרי מלאכה גמורה אלא שהביא מחוץ לתחום, וכמבואר בביה"ל לעיל.

מי שהיו לו לפחות טמונים בקרקע, ובא נכרי להוציאם לצורך ישראל, שאסורים באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת בכדי שיעשו.

אולם למעשה, כתב הגרש"ז איערבך (מאור השבת היא סי' יח ס"ק נה) שיותר להיכנס לבית זה, כיון שלא נעשה שום איסור בפתיחת הבית אלא רק בהבאת המפתח, ולא מצאנו שאסור חז"ל ליהנות אלא מנגף הדבר שנעשה בו האיסור, ובטעם הדבר שאסור ליהנות מן הלפתות, כתב שם שכיון שטמונים בקרקע הריהם בטלים לקרקע, ונחשבים כמי שאינם בעולם, וכשהוציא אותם הנכרי מהקרקע נחשב הדבר כאילו נעשה האיסור בגופם.

וכן דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמנוך עמ' תקכה), החוסף, שאפילו אם פתיחת הדלת עצמה נעשתה באיסור, כגון שפתחו את הדלת על ידי כרטיס מגנט, מ"מ מותר להיכנס לבית, כיון שפתיחת הבית נחשבת כהסרת המניעה להיכנס לבית, ואין ישראל נהנה מגוף המלאכה.

2) אבל כאופן שאין בו משום מוקצה, כתב בשע"צ להלן (סיק יד) שלשיתו אלו מותר לאחרים אף ביום טוב.

3) וכן לדעת האוסרים משום שמא יאמר לנכרי לעשות מלאכה בשבילי, כתב להלן (סיק יב) ולעיל (סי' רש' ס"ק ב) שאסור אף לאחרים, ובטעם הדבר כתב הבי"ח (ד"ה תראה לו), שכיון שאיסור אמירה לנכרי קל הוא בעיני הבריות, עשו בו חכמים הרחקה לאסור כל דבר שנעשית בו מלאכה מן התורה על ידי נכרי בשביל ישראל, ולא חילקו בין מי שנעשית המלאכה בשבילו לבין אחרים [תראה לעיל (סי' שבה ס"ק ע"ד)].

4) ובטעם הדבר, ראה להלן (סיק מה) ובשע"צ (סיק ט).

[משניב ס"ק א]

והוא הדין בקביא למכור בעיר שרובו [שקאל?] כרים כה"ל.

5) וכן מבואר בשו"ע להלן (סי' ט), אכן הרמ"א כתב שם שהוא הדין בעיר שדרים בה מחצה ישראל ומחצה נכרים שאסור.

[ביה"ל ד"ה נכרי]

צ"ע עין קנף השק"ל¹⁶.

16) תורף דבריו של ספר הר הכרמל שם (סי' טז ד"ה ד"ה מיהו), שלא כתב המביא בשם הדין שנכרי המביא למכור ודאי הוא שתולשם היום

הלכות יום טוב סימן תקמו

המשך מעמוד 270

בשבילו וכדלהלן (סיק ט), כתב בשע"צ שם (סיק קכד) שמוותר לצורך מצוה, כיון שאין לחוש שיעשה מצוה הבאה בעבירה [תראה שם ובסי' קכג פרטי דינים בזה].

[שע"צ ס"ק ט]

דהוא הדין שאני תצא את אסור פ"ה שיעשה הדין שישביל [שקאל?].

20) אבל מה שאסור בו ביום מדין מוקצה כדלעיל, כתב לעיל (סי' שבה ס"ק סה וסי' תקז ס"ק ח) שאינו נאסר משום כך בהנאה הבאה מאלוה, ובשע"צ לעיל (סי' תקא ס"ק לא) כתב שיש המתירים הנאה ממוקצה אף כשאינה הנאה הבאה מאלוה, כגון המדליק בידיים ביום טוב עצים שאסורים בטלטול משום צולד, ונשאר בצ"ע.

[משניב ס"ק ח]

אסור לבלעו¹⁹, דמקצה הוא, פשא"ר אכילת אפורי²⁰.

21) ואם בירך ואכל, האם מותר לענות אמן אחר ברכתו, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק ב"ד) לענין אדם שאכל דבר איסור אף שאינו אסור בעצם כגון שנודר שלא לאכול דבר מאכל, ואף אם הוא דבר שאינו אסור אלא מדרבנן, שאסור לענות אמן על ברכתו, וכן אסור למי שאכל לברך על כך ברכה אחרונה, כיון שאין זה מברך אלא מנאך, וכל זה באכלו במידה, אבל אם אכלו בשוגג, יכול לברך ברכה אחרונה.

אפשר לסמוך עליהם לצורך גדול או לצורך שבת על כל פנים במלאכה הרבנן, ובמוצאי שבת יש להתיר מיד בכל אופן.

ובטעם הדבר כתב הריטב"א (עירובין מ, א ד"ה גרשיי זיל, הובא בשע"צ שם), שהישראל נהנה ממלאכת הנכרי בכך שאינו צריך לטרוח וליילך למקום שבו גדל ההדס ולהריחו במחובר.

19) וכן אם רוצה למכור [באופן המותר כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שכג ס"ד) ולקמן (סי' תקיז)] דבר שעשה בשבילו הנכרי באיסור, כתב לעיל (סי' שכד ס"ק לו) שאסור למוכרה ביותר משווי דמיה, וכן לענין הנאה מדמי מלאכה שנעשתה בשבת על ידי ישראל, שכתב לעיל (סי' שיח ס"ק ד) ובשע"צ שם (סיק ז) שמוותרת, כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה היא סי' ה אות ג ד"ה חנף) שכל זה בהנאה משווי החפץ כפי שהיה קודם שנעשתה בו המלאכה, אבל ממה שהתייקר החפץ מחמת המלאכה, אסור ליהנות.

ולענין הנאה לצורך מצוה, כגון נכרי שהביא שופר מחוץ לייב מיל [שהוא איסור תורה לכמה פוסקים, ראה להלן (סיק נב)], כתב לקמן (סי' תקפו ס"ק פז) שמוותר לתקוע בו אף למי שהוכא בשבילה, משום שהנאת מצוה אינה הנאה כיון שמצוות לאו ליהנות ניתנו [תראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' רעו ס"א ד"ה אסור)]. ואף לטעם שאסור ליהנות ממלאכת נכרי משום שמא יאמר לנכרי לעשות מלאכה

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקטו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

כיון דעל-פלג-פנים עושה מלאכתו כדי שיהנה הישקאל ביום-טוב.
(9) ולענין האם צריך למחות בנכרי בשעושה מלאכה בשבילו, משמע לעיל (סי' עז ס"ק עט-פ) לענין נכרי העושה גבינות בשבת כדי למוכרו לישראל, ועומד הישראל על גביו (כדי שלא יאסר משום גבינות עכו"ם), שמוותר לעשות כן ואינו הויב למחות ביד הנכרי כיון שהגבינות עדיין של הנכרי, וכן כתב לעיל (סי' רעו ס"ק יא) לענין נכרי המדליק נר בשבת בביתו בשביל שיהנה הישראל, שאינו צריך למחות בידו אלא אם כן הגר והעצים של הישראל (וראה לעיל (סי' שד ס"ק ער)).

[משנ"ב ס"ק ב]

דמחמירין מספקא, אולי תלפין או צדן ביום-טוב⁽¹⁰⁾ על דעת להביאן לישקאל⁽¹¹⁾.

(10) וכתב החו"א (א"ח סי' לו ס"ק א ד"ה ובתוס'), שלדעת המג"א לעיל (סי' טזו ס"ק ט, הובא במשנ"ב שם ס"ק יח) שהפורס מצודה בשבת אינו חייב חטאת אלא אם ניצודה החיה מיד ומשום שאין מלאכת צידה אלא כשמעשית מוכח האדם), אם כן כשצד הנכרי את הדגים על ידי לחי (חכה) או קוקרי (במין סל שפיו אחד רחב ופיו אחד צר, ונכנס הדג בפיו הרחב ומוציא ראשו בפיו הצר וכשבא לחזור נתפסים לחיו בסל וניצוד (רש"י שבת יח, א ד"ה בלחי)), שאין הצידה נעשית מכוון, יש מקום להקל לאחרים כיון שלא עשה הנכרי מלאכה דאורייתא, וכמבואר בשו"ע להלן (סי"ה).

(11) ובטעם הדבר שאסור מספק הן איסור מוקצה והן איסור הנאה ממלאכת נכרי, כתב לעיל (סי' תצו ס"ק ז וסי' שכה ס"ק לב) שהוא ידבר שיש לו מחירים, במוצאי יום טוב אחר בכדי שיעשו.

ולפי זה, באם ישהה את הפירות או הדגים שהביא הנכרי עד מוצאי יום טוב הם יתקלקלו לגמרי, כתב בשע"ח לעיל (סי' תצו ס"ק י) שיתכן שיש להתירם באכילה אף ביום טוב, משום שלא נחשב לדבר שיש לו מתירין במוצאי יום טוב, אבל באופן שלא התקלקלו לגמרי, כתב שם שיש להחמיר, משום שיש הסוברים שהטעם שאסור מספק הוא לא משום שהוא ידבר שיש לו מתירין, אלא משום שכמה פעמים ראו הכמים להחמיר ולאסור אף ספק דרבנן.

ומה שכתב דמחמירין מספקא וכי על דעת להביאן לישראל, אין כוונתו שהספק הוא אם תלשם הנכרי ביום טוב, וכן אם תלשם בשביל הישראל, שהרי באופן זה מבואר להלן (ס"ק מז) שמוותר במוצאי יום טוב מיד משום ספק ספיקא, אלא כוונתו שבדאי תלשם בשביל ישראל והספק הוא רק אם תלשם ביום טוב, וכמבואר בבב"ה"ל להלן (סי"ג ד"ה אפלו) שכיון שמביא דורן לישראל והאי תלשם בשבילו [וראה שם, שדעת הרמב"ן שנכרי המביא פירות כדורן ביום טוב והאי ליקטם היום, והספק הוא למי ליקטם].

[שעה"צ ס"ק ג]

שמן טעם אחר קצה⁽¹²⁾.

(12) שכתב שם, שמן הסתם כל המביא דורן או שמביא למכור מביא מן המשובחים שנלקטו או שניצודו היום, והביא דבריו במשנ"ב לעיל (סי' שכה ס"ק לא). והנפקא מינה בין הטעמים מבואר בבב"ה"ל שם (סי' ד"ה ו"א) בכתם פירות שנמצאים אצל הנכרי [וירודו שליקטם לצורך ישראל] שלדעת רבינו יונה זה נחשב לודאי ליקטם בשבת, ולדעת המג"א הרי זה ספק והם מתירים לערב מיד לדעת המתירים שם בספק.

[משנ"ב ס"ק ג]

יש בו משום מקצה וכי, יש בו משום גזירה⁽¹³⁾ שפ"א יעלה ויתלש⁽¹⁴⁾ וכי, ונאפלו לקטן וצדן העכו"ם לעצמו שפ"א טעם קצה⁽¹⁵⁾.

(13) והנפקא מינה בין הטעמים, כתב בשע"ח לעיל (סי' שכה ס"ק כו) שאם הפירות מוכנים לתלישה, והיתה דעת הנכרי על כך מערב יום טוב, אין לאסור אלא מטעם פירות הנזכרות [וראה מה שכתבנו שם], ואם צריך כלי עבודה וכדי כדי לתולשם כגון לפת וצנן, אין לאסור אלא משום מוקצה, וכמו שכתבו התוס' (ביצה ג, א ד"ה גורה).

(14) אף שבוים טוב הותרה מלאכת אוכל נפש, כתבו התוס' (ביצה שם) שלא כל המלאכות הותרו אלא מלישה ואפיה ואילך, וכתב המשנ"ב לעיל (סי' תצה ס"ק יג) שכך היא דעת הרבה פוסקים. ודעת השר"ע שם (סי"ב) שאין מלאכות אלו אסורות ביום טוב אלא מדרבנן ונבטעם הדבר ראה במשנ"ב שם, וראה בבב"ה"ל לעיל (סי' תצו ס"א ד"ה אין).

(15) ולענין נכרי שאפה פת בשבת, כתב השר"ע לעיל (סי' שכה ס"ד) שיש אוסרים גם אם אפאה שלא בשביל הישראל אלא בשביל נכרי, ויש לחוש לזה אם לא בשעת הדחק, ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק טז) שהוא משום שדבר מאכל שאדם להוט אחריו, יש לחוש שאם נתיר לו יאמר לנכרי שיאפה בשבילו בשבת, וכתב בשע"ח שם (ס"ק כז) שטעם זה פשוט הרבה שאם נכרי תלש פירות או צד דגים לצורכו, אסור לישראל ליהנות מהם [ומשמע מדבריו שאף לטעם זה אין לאסור אלא בו ביום, וכמבואר בשו"ע שם (סי"ה)].

[שעה"צ ס"ק ו]

גם אין חלוק בין שהפירות של עפרים או של ישקאל⁽¹⁶⁾ וכי, וצדן לעיל קסיפין שי קמשה קונה קציף קטן יגל⁽¹⁷⁾.

(16) וכן כתב לעיל (סי' שי ס"ק יב), שאף שכל דבר ששייך לנכרי אינו אסור משום מוקצה, משום שאין הנכרי מקצה דעתו מכלום, מיז דבר שהיה מחובר בבין השמשות או מחוסר צידה אסור אף שהוא של נכרי, ובטעם הדבר כתב בשע"ח לעיל (סי' שכה ס"ק טו) שלא פלוג רבנן [וראה רש"י ביצה כד, ב ד"ה אם]. והחו"א כתב (א"ח סי' מד ס"ק ח), שכיון שהפירות היו מחוברים בכניסת השבת ולא היו עומדים לתשמיש אדם, אין דעת האדם עליהם כלל, והרי הוא מקצה אותם מדעתו, ומשום כך אין הברל אם הם של ישראל או של נכרי.

(17) שכתב שם, שדעת הבית מאיר והגר"י, שאף גרוגרות וצימוקים של נכרי שנתייבשו לגמרי אסורים משום מוקצה, כיון שלא מועילה להם הזמנה כמבואר בשו"ע שם (סי"ה) [ומה שהתיר הרמ"א שם (סי"ב) מדובר בנתייבשו קצת שמועילה להם הזמנה כמבואר בשו"ע שם], וכן אבנים או מעות של נכרי, כתב בשע"ח שם (ס"ק י) שהן מוקצה מהטעם הנ"ל.

[משנ"ב ס"ק ד]

בגון הדם שנקצץ אסור להרים ביום⁽¹⁸⁾, וכן שאר הנאות⁽¹⁹⁾.

(18) ואף שמוותר להריח אותו במחבר כדלעיל בשו"ע (סי' שלו ס"ה), ואם כן לא נהנה הישראל ממלאכת הנכרי, שהרי יכול היה לילך ולהריחו במחבר, כתב המשנ"ב לעיל (סי' שכה ס"ק נו) ובשע"ח שם (ס"ק נג-נד) שכל דבר שנעשה בו מלאכה על ידי נכרי בשביל ישראל, נאסר בהנאה אף שיכול היה הישראל ליהנות ממנו ללא מלאכת הנכרי, אלא שכיון שכתב הרמ"א שם (סי' שי) שיש מתירים,

המשך במילואים עמוד 64

מילואים

הלכות יום טוב סימן תקיד תקטו

המשך מעמוד קודם

אלא בפירות, ומשום שהם נכמשים מהיום למחר, וניכר עליהם קצת אם נתלשו היום או אתמול, ואין הנכרי תולשם אלא ביום שנמר בדתו לילך ולמוכרו, כדי להביא מן המשובח, אבל בעזרת דגים לא אמר כן, ומשום שאינם נכמשים מהיום למחר וזמן כתב המשניב להלן (סיק כח) לחלק בין תלישת פירות לצידת דגים, ולכן אין ניכר עליהם כל כך אם ניצודו היום או אתמול, ועוד, שיתכן שצדום אתמול והניחם במים בביתו [שאין בו] משום צידה כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תצו ס"ה) ולא משום מוקצה כמבואר במשניב שם (סיק יג), וכמו כן יתכן שצדום אתמול אף שלא היה ברעתו להביאם ולמוכרם אלא למחרת, כי חשש שמא למחרת היום לא תעלה מצודתו דגים, ובצירוף דעת רש"י רוב הראשונים שאף בדאי תלש או צד ביום טוב מותר ביום טוב שני אחר כדי שיעשו, ועוד יתכן שלא צורם לצורך הישראל הקונה אלא לצורך ישראל אחר, והרי אף לדעת ר"ת יש מתירים לאחרים ביום טוב שני מיד [כדלהלן (סיק ט)], ועוד שמשמע מהמג"א שדעתו נטתה להתיר בנכרי שבא למוכרו, ולא אסרו אלא במבואר דורון [ושלא כדברי הביה"ד להלן (ד"ה דורון) שלא התיר המג"א אלא בקצין], ועוד, שיום טוב שני אין איסורו שווה בכל, שהרי לבני ארץ ישראל לעולם מותר [וכעין מה שכתב המשניב להלן (סיק נב)] שיש אומרים שזה הטעם שהקילו לענין תחומין, ומשום כך דעתו שם שיש להקל בנכרי שהביא דגים למוכרו, שמותר לאוכלם ביום טוב שני אחר שיעור בכדי שיעשו ומשום שמחת יום טוב.

מי שהיה לו לפתות טמונים בקרקע, ובא נכרי והוציאם לצורך ישראל, שאסורים באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת בכדי שיעשו.

אולם למעשה, כתב הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"א סי' יח ס"ק נח) שמותר להיכנס לבית זה, כיון שלא נעשה שום איסור בפתיחת הבית אלא רק בהבאת המפתח, ולא מצאנו שאסור חז"ל ליהנות אלא מגוף הדבר שנעשה בו האיסור, ובטעם הדבר שאסור ליהנות מן הלפתות, כתב שם שפיר טמונים בקרקע הריהם בטלים לקרקע, תחשבים כמי שאינם בעולם, וכשהוציא אותם הנכרי מהקרקע נחשב הדבר כאילו נעשה האיסור כגופם.

וכן דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמניך עמ' תקכח), הוסיף, שאפילו אם פתיחת הדלת עצמה נעשתה באיסור, כגון שפתחו את הדלת על ידי כרטיס מגנטי, מימ מותר להכנס לבית, כיון שפתיחת הבית נחשבת כהסרת המניעה להכנס לבית, ואין הישראל נתנה מגוף המלאכה.

2) אבל באופן שאין בו משום מוקצה, כתב בשו"ע להלן (סיק יד) שלשיטת אלו מותר לאחרים אף ביום טוב.

3) וכן לדעת האוסרים משום שמא יאמר לנכרי לעשות מלאכה בשבילו, כתב להלן (סיק יב) ולעיל (סי' רעו ס"ק ב) שאסור אף לאחרים, ובטעם הדבר כתב הבי"ח (ד"ה ונראה ל'), שמיך שאיסור אמירה לנכרי קל הוא בעיני הבריות, עשו בו חכמים הרחקה לאסור כל דבר שנעשית בו מלאכה מן החוזה על ידי נכרי בשביל ישראל, ולא הילקו בין מי שנעשית המלאכה בשבילו לבין אחרים [וראה לעיל (סי' שכה ס"ק ע"ה)].

4) ובטעם הדבר, ראה להלן (סיק מו) ובשע"י (סי' ס).

[משניב ס"ק א]

והוא הדין בקביא למוכרו בעיר ש"ב וישן א"י (סי' ק"ה).

5) וכן מבואר בשו"ע להלן (סי' ט), אכן הרמ"א כתב שם שדאי הדין בעיר שריים בה מחצה ישראל ומחצה נכרים שאסור.

[ביה"ד ד"ה נכרי]

וצריך עיון בגוף ה"ק (סי' ט).

6) דורון דבריו של ספר הר הכרמל שם (סי' טו ד"ה ד"ה מהו), שלא כתב המג"א בשם ה"רן שנכרי המביא למוכרו ודאי הוא שתלשם היום

הלכות יום טוב סימן תקטו

המשך מעמוד 270

בשמילו ובדלהלן (סיק ט), כתב בשו"ע שם (סיק קכד) שמותר לצורך מצוה, כיון שאין לחוש שיעשה מצוה הבאה בעבירה [וראה שם ובסיק קג פרטי דינים כזה].

[שו"ע ס"ק ט]

דהוא הדין שאין הנאות אסור מפה שצ"ע הפס"ם פ"ב (סי' קכ"א).

20) אבל מה שאסור בו ביום מדין מוקצה כדלעיל, כתב לעיל (סי' שכה ס"ק סה וסי' תקו ס"ק ח) שאינו נאסר משום כך בהנאה הבאה מאליה, ובשע"י לעיל (סי' תקא ס"ק לא) כתב שיש המתירים הנאה ממוקצה אף כשאיתה הנאה הבאה מאליה, כגון המדליק בידיים ביום טוב עשים שאסורים בטלטול משום 'עול', ונשאר בצ"ע.

[משניב ס"ק ה]

אסור לבלע"ל²¹, דמקצה הוא, כש"ע אכילת אסור²².

21) ואם בירך ואכל, האם מותר לענות אמן אחר ברכתו, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק ב-ד) לענין אדם שאכל דבר איסור אף שאינו אסור בעצם כגון שטר שלא לאכול דבר מאכל, ואף אם הוא דבר שאינו אסור אלא מדרבנן, שאסור לענות אמן על ברכתו, וכן אסור למי שאכל לברך על כך ברכה אחרונה, כיון שאין זה מברך אלא מנאן, וכל זה באכלו במזיד, אבל אם אכלו בשוגג, יכול לברך ברכה אחרונה.

אפשר לסמוך עליהם לצורך גדול או לצורך שבת על כל פנים במלאכה דרבנן, ובמוצאי שבת יש להתיר מיד בכל אופן.

ובטעם הדבר כתב הריטב"א (עירובין מ, א ד"ה גרש"י ז"ל, הובא בשו"ע שם), שהישראל נהנה ממלאכת הנכרי בכך שאינו צריך לטרוח וילך למקום שבו גול ההרס ולהריותו במחוזו.

19) וכן אם רוצה למוכרו [באופן המותר כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שכה ס"ה) ולקמן (סי' תק"ז)] דבר שנעשה בשבילו הנכרי באיסור, כתב לעיל (סי' שכה ס"ק לו) שאסור למוכרו ביותר משווי המיה, וכן לענין הנאה מדמי מלאכה שנעשתה בשבת על ידי ישראל, שכתב לעיל (סי' ש"ח ס"ק ד) ובשע"י שם (סי' ז) שמותרת, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ה אות ג ד"ה הנה) שכל זה בהנאה משווי החפץ כפי שהיה קודם שנעשתה בו המלאכה, אבל ממה שהתייקר החפץ מחמת המלאכה, אסור ליהנות.

ולענין הנאה לצורך מצוה, כגון נכרי שהביא שופר מחוץ ליי"ב מיל [שהוא איסור תורה לכמה פוסקים, ראה להלן (סיק נב)], כתב לקמן (סי' תקפו ס"ק פז) שמותר לתקוע בו אף למי שהובא בשבילו, משום שהנאת מצוה אינה כיון שימצוה לאו ליהנות ניתנה [וראה מה שכתבנו בביה"ד לעיל (סי' רעו ס"א ד"ה אסור)], ואף לענין שאסור ליהנות ממלאכת נכרי משום שמא יאמר לנכרי לעשות מלאכה

מילואים הלכות יום טוב סימן תקמו

המשך מעמוד קודם

שמותר לומר לנכרי לטלטלם ולהיחם היכן שירצה.
(24) אמנם, דבר שאסור אף בהנאה כגון חמץ בפסח [הוא הדין בענינו כדלעיל (סי' ד)], מבואר בדבריו לעיל (סי' תמד סי' כא) שאף שהוא עומד לכלבים אסור לטלטלו, משום שאסור ליתנו לכלבים [וראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל (סי' שכה סי' א)], אכן, בשעה"צ לעיל (סי' תמח סי' עה) הביא מהלוקת האם מותר ליתן איסורי הנאה [חוץ מחמץ] לכלב של הפקר.

[משנ"ב סי' קז]

שוב אצ"ו קה"ק קמ"א קת י"ד ט"ו כ"ט.

(25) ולאו דוקא כשעשה הנכרי מלאכה לישראל מעצמו, אלא אפילו עבר הישראל וצוה לנכרי לעשות מלאכה עבורו בשבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שז סי' ב) שמותר לו ליהנות ממנה במצאי שבת לאחר שיעבור שיעור בכדי שיעשו.

[ביה"ד"ה חרון]

שיינקה יום טוב כמו ס'א אסור⁽²⁶⁾, וכן שפ"א קסימן ר"ע נ"י נ"ג.

(26) והוא הדין בנכרי שקצץ לו ישראל דמים כדי שיתפור לו בגד, ובערב שבת טמון לחשיבה אמר לו הישראל מודע לא גמרת לתפור לי את הבגד, והשיב לו הנכרי אעשה זאת למענך בשבת, שכתב לעיל (שם סי' כז) שאסור לזבשו בשבת כיון שהנכרי עושהו כדי שיהנה הישראל בשבת, וכמו בהלוקת נה.

(27) והמג"א (סי' ג) כתב, שיתכן שדוקא בהלוקת נה אסור אפילו בקצץ, שכיון שאי אפשר ליהנות ממנו אלא בשבת, דאי כוננת הנכרי שיהנה ממנו הישראל בשבת, מה שאין כן כשהביא הנכרי מיני מאכל לישראל שהנאתם אף לאחר השבת, יתכן שאין כוננת הנכרי כדי שיהנה הישראל ממלאכתו בשבת, ואינו עושה אלא אדעתא דנפשיה כדי להשלים מלאכתו, ומשאר בצי.

(28) והוא הדין מי שברך על דבר מאכל, ונתעורר לו איזה חשש איסור במאכל או אפילו חומרא שיש לה על כל פנים מקור, כתב בשו"ת שבת הלה (חיד סי' כ וחיה סי' כד אות א) בשם הש"ד חמד, שאינו הייב מחמת איסור ברכה לבטלה, לאכול ולהכניס עצמו לחשש איסור בקום ועשה, אלא צריך הוא לומר צורך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רו סי' ו).

אכן, לענין מי שברך על פת קודם הבדלה, כתב הרמ"א לעיל (סי' רעא סי' ה) ובמשנ"ב שם (סי' כז) שיאכל מהפת כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, אף שאסור לאכול קודם הבדלה כמבואר לעיל (סי' רעז סי' א). ובטעם הדבר כתב בשו"ת שבת הלוי (שב) שמשום איסור ברכה לבטלה עשאוהו על כל פנים לענין פרוסת המוציא כמי שהתחיל לאכול מעמוד יום, שמותר לו להמשיך באכילתו אף משחשיכה.

לגבי הולח שאין בו סכנה צריך לאכול מוקצה, הסתפק בשו"ת רע"א (מהדו"ק סי' ה) האם מוקצה נחשב כמאכל איסור ואסור להתרפאות על ידי אכילתו, שאף לשיטות בשו"ע לעיל (סי' שכח סי' ז) שהותרו כל העכו"מים לחולה שאין בו סכנה [וראה בפתחי תשובה (ירד סי' קה סי' ח) שספיקו הוא לכל השיטות שם חוץ משיטת הר"ן]. מימי הרי מבואר ברמ"א (ירד שם סי' ג) שאסור להתרפאות על ידי אכילת איסורי הנאה אף שאינם אסורים אלא מדרבנן, או שמא אין המוקצה נחשב אלא למאכל היתר, אלא שאסור לאוכלו משום חילול שבת דרבנן, ואיסור זה הותר לחולה שאין בו סכנה כגיל, ומדברי המשנ"ב לעיל (סי' שכח סי' נח) משמע שמותר, וכן צידד החו"א (או"ח סי' מד סי' ח), וכתב הפתחי תשובה (ירד שם סי' ח) שכן היא מסקנת הרע"א הנ"ל.

[משנ"ב סי' ק"ו]

דמקצה הוא, וכן⁽²⁸⁾ וכו', לאו דעתה להשליכה לקלבים⁽²⁴⁾.

(28) ומימ כל זמן שהמוקצה ביד הנכרי, כתב לעיל (סי' שז סי' עה)

הלכות יום טוב סימן תקמו

המשך מעמוד קלו

סי' לה) שכיון שכן היא עיקר גידולתם, משום כך התולשם הרי הוא עוקר דבר מגידולו והייב משום קוצר [וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' שכא סי' מז)].

[ביה"ד"ה ויש]

הינו נ"י דאם נסנה צורין שפ"א יאמר⁽³⁶⁾.

(36) ומימי אין לאסור מטעם זה אף ביום טוב שמי כרית, וביאור הדבר כתב השפת אמת (ביצה כד, ב ד"ה בתוס') שלמרות שיעקר סיבת התקנה אף לרשיי היא כדי שלא יאמר הישראל לנכרי לעשות מלאכה כשבולד ביום טוב, מימי מדר התקנה לא היה אלא שלא יהנה הישראל ממלאכת יום טוב, ונתנו חכמים גבול לתקנתם שבכל מקום שאינו נהנה ממלאכת יום טוב התייר, אף אם יש לחוש שנא יאמר לנכרי לעשות מלאכה כשבולד.

וביאור נוסף כתב השו"ע הרב (סי' בהגה"ה), שבכך שאסור לו ליהנות מהמלאכה ביום טוב ראשון, יהיה לו היכר וסימן שלא לומר לנכרי לעשות לו מלאכה ביום טוב פעם אחרת.

הדורן כשבולד, שלמארה עצמו אסור אף שלא הובא בשבילו [בדעת הסמ"ק (דובא בשעה"צ סי' יט) שאף לשיטת ר"ת אסור לאחרים שלא הובא בשבילו], אלא שלצורך אורחיו התייר [בדעת הרא"ש (דובא בשעה"צ סי' יד) שלשיטת ר"ת מותר לאחרים].

[משנ"ב סי' ק"ג]

אף לאותו ישרא"ל בעצמו שהוקא בפבילול⁽³⁴⁾.

(34) שכיון שקצץ עמו אין זה נחשב כמי שעושה הנכרי לצורך ישראל אלא לצורך עצמו כדי להריות, אלא שאין לסמוך על טברא זו אלא בצירוף דעת רשיי שמתיר ביום טוב שני בכל אופן, אבל ביום טוב ראשון אסור כיון שמימי כוננת הנכרי בעשייתו היא כדי שיהנה הישראל ביום טוב, וכמבואר בביה"ד לעיל (ד"ה הרוק).

[מה"ל ד"ה אס]

דלא תיטא דלא תשיבי קתרי פתן שהם גדלים גם על הצעצים⁽³⁶⁾.

(35) ובטעם הדבר שנחשבים הם למחובר, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שלו)

הלכות יום טוב סימן תקמו

המשך מעמוד קלח

אלא מתחילת היום [אמנם, אם הביאו בתחילת היום, באופן שאם לא נתלה שהנכרי הלך אף בלילה, נצטרך לומר שהביאו מתוך התחום, כתב התוספת שבת שם (סי' יט ד"ה כתב) בדעת המג"א שפשוט שתולים שהלך בלילה הביאו מחוץ לתחום, ואסור במצאי

(78) ולענין אם יש לשער את היבכדי שיעשו מתחילת ליל שבת, או מהבוקר של יום השבת, כתב בביה"ד לעיל (סי' שכה סי' ד"ה מותר) בשם המג"א, שכיון שאין רגילות לרכב בלילה, יש לתלות שמן הסתם לא הלך הנכרי אלא ביום, ואין צורך לשער יבכדי שיעשו

